

PAX ROMANA

BOÓR JÁNOS

SIONTÓL SZÁRSZÓIG

A Magyar Pax Romana (KMEM, KMÉM, MPR) öt Magyar Ökumenikus Találkozó rendezésében vett részt protestáns testvérszervezeteivel, az Európai Magyar Evangéliumi Ifjúsági Konferenciával (EMEIK) és az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetemmel (EPMSZ) együtt. A svájci Sionban 1971-ben (240 résztvevővel); Fuschl am See-n, Ausztriában 1976-ban (350); a belgiumi Nassogne-ban 1984-ben (280); Borken-Gemen-ben, a Németországi Szövetségi Köztársaságban 1990-ben (300) és hazánkban először Gyulán 1995-ben találkoztunk (több mint 500 résztvevővel). E találkozókön elhangzott előadások, viták és nyilatkozatok szövegei először Rómában, ill. Pannonhalmán a *P. Békés Gellért OSB* által szerkesztett *Katolikus Szemle* c. évnegyedes folyóiratban, majd külön kötetekben jelentek meg nyomtatásban. Az érdeklődők figyelmébe ajánljuk a következő kiadványokat (a kiadványok írásmódját követve):

1. MÖT: »...hogymindnyájan egyik legyenek«, *Közös felelősség népünkért*, Magyar Ökumenikus Találkozó, 1971. április 12–18., Szerkesztette P. Békés Gellért OSB, Róma, *Katolikus Szemle* kiadása, 1971, 160 l.

2. MÖT: *Miért éppen Jézus?* második magyar ökumenikus találkozó, Fuschl am See, Ausztria, 1976 április 19–25, Bevezette Kalniczky György, Róma, 1978, *Katolikus Szemle* kiadása, 160 l.

3. MÖT: *A Lélek erőterében*, Harmadik Magyar Ökumenikus Találkozó, Nassogne-Belgium, 1984 április 23–28, Szerkesztette Békés Gellért és Cseri Gyula, Bevezette Boór János, Róma, *Katolikus Szemle* kiadása, 1985, 136 l.

4. MÖT: *Keresztény felelősségünk Magyarorszáért*, 4. Magyar Ökumenikus Találkozó, 1990. április 16–22., Borken-Gemen, Németország, Programszerkesztők: Balla Bálint (EPMSZ); Gémes István (EMEIK) és Horváth Árpád (KMÉM-Pax Romana), csak a *Katolikus Szemle* 1990/2. és 3. számában jelent meg nyomtatásban.

5. MÖT: *Az Evangélium: közös szolgálatunk ma, Kiengesztelődés és megbékélés*, 5. Magyar Ökumenikus Találkozó, Gyula, 1995. április 17–23., Szerkesztette és bevezette Balla Bálint és Békés Gellért, Pannonhalma, *Katolikus Szemle*, 1995, 228 l.

E találkozókat ismertette és értékelte *Békés Gellért OSB*, a Magyar Pax Romana három évtizeden át, elhunytáig tevő-

keny lelkésze (1969–1999, vö. *Mérleg*, 99/3. Isten veled, Bé-
kés Gellért OSB) „Krisztusban mindnyájan egy, A keresz-
tények egysége – utópia?” c. gyűjteményes kötetében (Pan-
nonhalma, Bencés Kiadó, 1993), továbbá *Gémes István* né-
metországi evangélikus lelképásztor, nyugdíjaztatása óta is
a stuttgarti magyar evangélikus gyülekezet gondozója, az
EMEIK volt lelkésze, a Külföldön Élő Magyar Evangélikus
Lelkigondozók Munkaközösségének (KÉMELM) tíz éven át
volt elnöke „... Bojtárok voltunk mindnyájan...” c. tanulmá-
nyában az általa szerkesztett *Koinonia* c. internetes folyóirat-
ban 2010-ben, a 78. számban, 34–51. l.

2011 húsvét hetében tartottuk meg „Kihívások és felelőségek”
címmel a **6. Magyar Ökumenikus Találkozót**, amely egyút-
tal az 53. Magyar Pax Romana Kongresszus és az EPMSZ
42. Akadémiai Napjai voltak, mintegy 140 résztvevővel
(ld. www.epmsz.org, www.magyarpaxromana.hu, <http://church.lutheran.hu/emeik/index.htm>). A szellemi program
előkészítésében kezdettől fogva végig részt vett *Boór János*
és *Márta*, *Demeter Gellért*, *Hampel Márta*, *Horányi Özséb*, *ifj.*
Bibó István, *Kamarás István*, *Kőszegi Ábel*, *Puskás-Vajda Zsu-
zsa* és *Varga Pál*, akik öt megbeszélésen figyelembe vették
az esetenként hozzászóló munkatársak (*Csákvári Dániel*, *Gaál*
Enikő, *Jaskó Irén* és *Scharle Péter*) és más barátok (*Aszalós Já-
nos*, *Balla Bálint*, *Debreczeni Zsuzsa*, *Medgyesi György*, *Pfitzner*
Rudolf, *Szöllösy Pál*, *Takács Zsuzsa* és *Törzsök Erika*) javaslatait
is. Összegezve a következő vonalakon láttuk a legfontosabb
kihívásokat világszerte és hazánkban a kereszténység és a
magyarság számára, amelyekkel a találkozón felelősséggel
szembesülnünk kellene:

1. Az ökumenizmus egykori lendülete és mai megakadása.
2. A természettudományok és a szellemtudományok, a modernség és posztmodernség kihívásai a hívő gondolkodás számára: a világegyetem esetleges örökkévalósága; az atom-energia békés felhasználhatóságának a megkérdőjelezése a 2011. március 11-iki fukusimai atomerőmű-katasztrófa miatt megbeszéléseinken még nem volt számunkra olyan szembeötlő, mint Németország és egyházaik azóta bekövetkezett pálfordulása után; fejlődésemélet és teremtéshit; őssejt kutatás; génsebészet; agykutatás és akaratszabadság; történeti-kritikai biblíamagyarázat és krisztológia.
3. Társadalmi, történelmi és lélektani kihívások: történelmi múltunk feldolgozatlansága; továbbélő feudalizmus; a trón és oltár szövetsége a konstantini fordulat óta a római birodalomban és az utódállamokban napjainkig, kivéve a laicista Franciaországot; hazai társadalmunk fájdalmas, gyűlölködéssé fajuló megosztottsága; szexuális forradalom; ifjúsági szubkultúrák; szexuális és fegyelmi nevelői vissza-

élések világszerte; az elviselhetetlen mélyszegénység; leszakadó cigány testvéreink és a mentálhigiénés helyzet a mai Magyarországon.

E sok mai kihívással nem nézhettünk szembe lényegében négy nap alatt. Különböző indítókokok alapján alakult ki a következőképpen megvalósult programunk. Alábbi beszámolóinkban az előadók és korreferensek összefoglalásaira támaszkodhattunk, ha előre vagy utólag megküldték. Hiányukban ismertetésünk is sajnos hiányos és aránytalan.

„Az ökumené egykori lendülete és mai értelme” c. találkozóink húsvétkedd délután *Horányi Özséb* egyetemi kommunikációelmélet-tanár (MPR) és *Varga Pál* ref. lelkész (EPMSZ) elnöki megnyitójával kezdődött. *Polgári Sándor János*, a vendéglátó Balatonszárszó polgármestere is köszöntette az egybegyűlteket. Az ünnepséget megszépítették *Marosné Kovács Tünde* és fiatal tanítványai fuvola-zenéjükkel. A megnyitó istentiszteletet két püspök, *Steinbach József*, dunántúli református püspök és *Bíró László r.k. tábori püspök* vezette, a húsvéti evangéliumot hirdetve.

A konferencia első előadását *Lukács László SP*, rk. teológia-professzor, a *Vigilia* főszerkesztője tartotta. Így kezdte: „Az ökumenikus mozgalom elmúlt évtizedeiről és jelen állásáról sokan meglehetősen pesszimistán nyilatkoznak. Az egykori lendület mára alább hagyott, fogalmaznak egyesek, mások pedig egyenesen fagyos télről beszélnek az ígéretes ökumenikus tavaszt követően. A képeknél maradva helyesebb volna talán hullámhegyek és -völgyek egymást követő változásáról beszélni.” Majd számba vette az ökumené jelen állásából adódó kihívásokat, és vázolta az innen nyíló távlatokat. A legnagyobb feszültséget keltett 2000. évi *Dominus Jesus* k. nyilatkozáttal kapcsolatban mind *Josef Ratzinger*, a Hittani Kongregáció akkori bíboros prefektusa, mind *Walter Kasper* bíboros, a Keresztény Egységörekvés Pápai Tanácsának akkori titkára, majd prefektusa elismerte a kommunikációs hibákat és hogy „jobban érthetően és barátságosabban is lehetett volna fogalmazni”. Az előadó egyetértően idézte az utóbbit: „Nem az a kérdés, hogy »Ökumené: igen vagy nem?«. Vita egyedül a hogyanról, az ökumené konkrét útjáról folyhat.” Evangélikus előadó társa, *Szabó Lajos* teológiatanár inkább az egyházak diakóniai szolgálatát taglalta. Így a teljes egyetértést és együttműködést jelentő területen maradva kikerülte a teológiai párbeszédet. Ennélfogva a konferencia résztvevői nem ismerhették meg a protestáns ellenvetéseket a hivatalos katolikus ökumenizmussal szemben. Az előre felkért hozzászóló, *Balla Bálint* ev. szociológiaprofesszor a Magyar Ökumenikus Találkozók általa kezdetől fogva átélte történetét felelevenítve tanúsította az ökumenikus mozgalom biztató példaként szolgáló gyümölcsét, hogy egyházaink

az évszázados ellenségeskedés után felfedezték testvéri összetartozásukat.

Szerdán *Bibó István* (1911–1979), egyik legnagyobb politikai gondolkodónk magyar lelkiismeretvizsgálatra indító életművéből kiindulva fia, *iff. Bibó István* művészettörténész vezetésével vetettünk számot mai helyzetünkkel, amelyet a súlyos politikai megosztottság és a mentálhigiénés hiányosságok mellett harmadikként a nemzeti öntudat, illetve identitás válsága jellemez (az előadás kiegészített és javított szövege leghamarabb a *Holmi* 2011. augusztusi számában olvasható). „Bibó István magyar önértelmezésének alapja egy olyan nemzetfogalom, amely szerint a (modern, európai) nemzet elsősorban és döntően politikai közösség, amelyet folyamatosan történelmi és politikai élmények és tapasztalatok alakítanak és tartanak össze; de hogy ez a folyamat jól vagy rosszul, kedvezően vagy kedvezőtlenül, szerencsésen vagy szerencsétlenül, harmonikusan vagy torzán, egészséges módon vagy betegen alakul, abban a külső erők és körülmények mellett változó arányban, de döntő szerepe van az adott politikai közösség belső erőinek, köztük is kitüntetetten a tudatos és kritikus önreflexiónak. Bibó István magyar önértelmezésének legfeltűnőbb jegyei – különösen a ma forgalomban lévő hasonló önértelmezésekkel összevetve – az alábbiak: ... 1. aktuálpolitikai céloktól és viszonyoktól független belső koherencia ... ; 2. kiegyensúlyozottság: nem esik végletességbe, öntudat és önkritika egyensúlya; az értelmi megközelítések mögött megérezhető az érzelmi elkötelezettség, de a más irányú érzékenységek megértése és figyelembe vétele is. Utóbbiakkal kapcsolatban a szókimondás és tapintat egyensúlya, etc; ... 3. az önértelmezésen, önreflexión belül a további „ön-” előtagú alkatrészek tekintetében jellemző: az önbecsapás, önfelmentés, öngazolás, öndokumentálás, önmarcangolás, önpocskondiázás hiánya, önismeret, önironia, önmérséklet jelenléte. Nem másokban keresi a hibát (nem mintha nem látná, hanem mert mások hibáján nem tudunk segíteni, a magunkén igen); 4. hazaszeretete nem felületi érzelmek és elfogultságok gyűjteménye, hanem féltés a haza/nemzet jövőjét fenyegető veszélyektől, melyek közül a legsúlyosabbnak az erkölcsi züllést és a külső-belső szabadság-deficitet tartotta (Ezzel kapcsolatban politikai veszélyérzete kiválóan működött, és veszély-előrejelzései – sajnos – nagymértékben igazolódtak.); büszkeség ... a haza/nemzet valódi teljesítményei fölött, és szégyenkezés a szégyenei miatt; 5. nyugalma és türelme, *bonhoefferi* értelemben vett optimizmusa mögött nem vallásos tisztelői is megérik a hit jelenlétét; 6. A ma nálunk közforgalomban lévő magyar önértelmezésekre (még ha nem is a szomorúan vagy

neveltségesen anakronisztikus szélsőségesekre gondolunk) általában a fentiek hiánya, ill. ellenkezője jellemző...”

Ketten szóltak hozzá előre felkért korreferensként. Nagy Endre szociológiaprofesszor „Meggzűntetve–megőrizve: a nemzet, Bibó István nemzetkonceptiója” c. – szinte – tanulmánya szerint „már a gyerek és kamasz Bibó életében van két »elmozdulás« a szociokulturális és társadalomstrukturális mezőben, amelybe beleszületett. Egyfelől a család a dzsentroid életvitelű keresztény középosztálytól elmozdul egy általunk másutt nemzeti urbánus rétegnek nevezett társadalmi képletbe, másfelől a tradicionálisabb keresztény vallási ethosztól elmozdulás van egy – ma így mondanánk – »szegények melletti opció» felé, ami az apa parasztszolidaritásában s a fiúnak az üldözött zsidókkal való szolidaritásában öltött testet. Maga Bibó öregkori visszatekintésében precízen leírja ezeket a finom elmozdulásokat, melyek ifjúkori világnézetét jellemzik. »Távolról sem volt meg bennem (1934 előtt!) »az a fajta teljes idegenség az úri világgal szemben, ami *Erdeiben*... Nos, pontosan ez a finom elmozdulás: a nemzeti urbánus ethoszban, hogy pl. azt tartották az emberek, hogy a parasztot kigúnyolni bűn, hogy zsidó bántani nem szabad stb. De hogy a parasztgúnyoló és zsidócsúfoló világot forradalmi úton kell felszámolni: ez még itt hiányzik Bibó világnézetéből. Ahhoz előbb még meg kellett térnie... Ugyanis »megtérése« e területen – a nemzeti azonosulás területén – nála azt jelentette, hogy feladta a partikuláris magyarság szemléletet, de-partikularizálta, és felemelkedett egy általánosabb, egy közép-európai regionális szemlélethez, mindezt úgy, hogy belágyazta az egész európai fejlődésbe... Összefoglalva az eddig elmondottakat, rá kell mutatnunk arra a mély és radikális világnézeti váltásra, amely Bibó Istvánban 1935-ben végbe ment, beleértve a nemzeti kérdést is. Láttuk, hogy miként jutott el egy tisztességes, de nacionalista, függetlenségi, kurucos etnocentrikus világnézettől a nacionalizmus elvetésén át egy de-partikularizált, a szabadságeszmét a nemzeti eszmével szervesen összefoglaló demokratikus patriotizmusig.” Hasonló megtérés kegyelméért fohászkozhatnánk sok értelmiségi honfitársunknál.

A másik korreferens, Kende Péter politológus „Bibó, a magyar lelkiismeret” c. hozzászólásában Bibó európaiságát és magyarságát elemezte. Szerinte mint moralista volt elsősorban európai. Morális princípiumának a keresztény erőszaknélküliségre készítő krisztusi szeretetgyakorlást tekintette. „Mint a liberális szabadságelveket az európai civilizációval összekapcsoló »nyugatos«, Bibó István különleges, úgyszólván teljesen egyedi helyet foglalt el a huszadik század közepe magyar népi mozgalomban... A »harmadik út« Bibó használatában nem valami magyar vagy kelet-európai

külön utat jelöl, hanem azt az irányt, amely felé haladva a hagyományos (rendi, stb.) világból kiemelkedett modern társadalmak, a szabadság és az egyenlőség elve mellett kitartva elkerülhetik ennek olyan tévútjait, mint a mértéketlen vagyonosodás vagy az állami zsarnokság. Olyan igazságosabb rend kereséséről van szó, amely mértékletes, erkölcsös és ember-központú. Ha úgy tetszik, ez volt Bibó krisztusi ihletésű »szocializmusa« (amelyet csak azért teszek idézőjelbe, mert magát a szót Bibó sohasem használta) – tette hozzá a korreferens, majd így folytatta: „Bibó István magyarságát két tulajdonságban foglalnám össze: Az egyik a közösség sorsa iránti aggódó felelősségérzet. A másik a mindenkor adott körülményekkel való reális szembenézés igénye. Még tömörebben úgy fogalmazhatnék, hogy a 20. század közepén *Bibó István volt a magyar lelkiismeret*... Bibó magyarságképéről szólva természetesen nem hagyhatom ki 1956-ot ... rendkívüli, nemzetközi hatásában is egyedülálló forradalomnak tartotta. Olyan eseményt látott benne, amellyel a magyarság túllépett: nemcsak a kommunizmuson, hanem azokon a százados megosztottságokon is, amelyek mindaddig megbénították vagy tévutakra terelték. Bibó ettől a forradalomtól azt várta, hogy magabiztos modern nemzetté kovácsolja össze a magyar társadalmat... Bibónak ezek a várakozásai azonban a körülmények további alakulása miatt nem teljesültek, s erről magának is számot adott. Meglehet, hogy ez a csalódás is egyik magyarázata annak a történetfilozófiai és moralista irányvételnek – váltásnak –, amely munkásságában a hatvanas évektől kezdve bekövetkezett. Nagy Endrétől eltérően én tehát két irányváltást látok Bibó szellemi útján: az elsőben a jogászt a politikus gondolkodó váltja fel (ebben egyetértek Naggyal), a másodikban pedig a tudós gondolkodó egyre inkább az univerzális és morális problémák felé fordul.” Hozzászólása végén Kende saját szemszögéből így szólt a jelenkori Magyarországról: „1989 után volt egy történelmi pillanat, amikor úgy látszott, hogy kis hazánk a Bibó István által remélt útra lép. 1989-et írtunk ekkor. De hamarosan kiderült, hogy ez a várakozás is illúzió volt. Annak ellenére, hogy sokan – igenis – sokat tettek azért, hogy az ország visszataláljon az európai társadalomfejlődés fő ösvényéhez, azaz a szabadságelvű demokráciához. Most 2011-et írtunk, újabb nagy változás kezdetén tartunk, amely a kétharmados többséggel megválasztott új hatalom legfőbb mozgatói szerint a nemzet igazi akaratát kívánja érvényesíteni minden elképzelhető módon, sőt még azon túl is. Arra azonban semmi jel nem mutat, hogy közelebb kerültünk volna a nyugatias értelemben szabad és bibói értelemben igazságos társadalom eszményéhez,

mint amely felé 1989-ben és az azt követő években igyekeztünk. Bibó tanítása és példája tehát továbbra is időszerű.”

Este mély szellemi élményt nyújtott *Visky András* „Júlia” c. monodrámája *Dér Denisa* színésznő előadásában.

Csütörtök este a tihanyi hajókirándulás után *Boór János* tudományfilozófus munkatársunk vezetésével zajlott le a testvérszervezetek vetített képes fóruma, amikor hazai, kisebbségi és nyugat-európai, valamint kanadai közösségeink megjelent képviselői vagy távollétükben ismerői számoltak be tevékenységükről. Figyelemre méltó megjegyzés volt a múltira való emlékezéskor, hogy szervezeteink 1956 után mind a MEFESZ/UFHS-ben (és a Pax Romana az emigráns Katolikus Diákszövetségben is) gyökereztek, majd tovább elágazódtak. A Pax Romana nyugaton megalapította a *Mérleg* c. folyóiratot. Az EMEILK-ből hajtott ki az EPMSZ, a KMÉM-ből a hazai és a kisebbségi Magyar Pax Romana. Mindnyájan igényelték az élenkebb kölcsönös együttműködést, amelyre jó példa a budapesti MPR Zsinati Klub és az EPMSZ Egyesület rendszeres összejövétele. Az a javaslat is elhangzott, hogy a kisebbségi Pax Romana-közösségek teremtsenek kapcsolatot a többségi nemzet Pax Romana-szervezeteivel Róma békéjének szolgálatában.

Pénteken a főelőadást *Tölgyessy Péter* politikai elemző tartotta „Az utolsó két évtized közéleti históriája és annak társadalmi okai (Első megközelítés)” címmel. Kiindult a magyar nemzet kilencvenes évek óta feltűnő elégedetlenségéből, a közhatalom és az állampolgárok megromlott viszonyából, az öntevékenység hiányából, az intézmények iránti bizalmatlanságból, az adótudatosság hiányából, a piacosság okozta keserves újraproletariázálódásból, a jövedelmi és vagyoni különbségek megugrásából, a fogyasztásközpontú gondolkodásból, az ebből fakadó csekély megtakarításokból és a magyarok feltűnő mozdulatlanságából. A humán értelmiség és általában a közalkalmazottak az átmenet vesztesei lettek, csak a dinamikus és tehetséges közgazdász, jogász, orvos, egyetemi és médiaeltek tartoznak a nyertesek közé. „Az emberek a nyugati fogyasztási minták elérésének reményében elfogadták, de többségében igazából sose kívánták a versengő többpártrendszer és piacgazdaság eljövételét. Orientációját és hagyományait sokban elvesztett közvéleményünk nagyra nőtt vágyaihoz képest távolról sem becsüli valószínű értékeit a Nyugathoz való újracsatlakozás esélyét. Reform az elmúlt negyven évben mindig csak végső esetben következett, amikor már súlyos megszorításokkal társult. Így a magyarok évtizedes tapasztalata, hogy a reformok szinte csak ronta-

nak helyzetükön... A 89-es fordulat igyekezett a régi magyar parlamentáris alkotmányos hagyományokat felélesztve modern nyugatos politikai szerkezetet intézményesíteni. Az intézményes átalakulás gyorsan megvalósult, ám azonnal kiderült, a régi parlamentáris tradíció megszakadt, viszont erőteljesen tovább él a kései államszocializmus gondolkodása... A magát állandóan becsapottnak érző ország a demokrácia intézményeit talán még kevésbé érzi magáénak, mint a Kádár-korszak politikáját... Az évszázados orientációzavar közepette továbbra sem egyértelmű, mi az érték és mi a bűn, kik a jók és a rosszak hazánk jelenkori és huszadik századi történelmében... A gyűlölködés nagyban az értelmiségből áradt szét a politikába. A táborelvű gondolkodás szabályosan elbutította hivatására olyan büszke értelmiségünk jelentős hányadát. 89-ben a magyar politika talán még az ország előtt járt, ám pártjaink hamarjában ellesték egymástól, hogy az átmenet rettentő megpróbáltatásaitól szenvedő országban mit is akar hallani a közvélemény. Egyre inkább azok kapták meg a választók támogatását, akik együtt tudtak álmodni közönségükkel. Pártjaink politikájukat túlságosan is a magyarok ellentmondásos, sérült értékvilágának árnyékosabb felére alapozták... A politikai piac kíméletlen versengésében talpon maradni kívánó pártok gyorsan tapasztalhatták: közönségük legkevésbé társadalom-átalakító programokról kíván hallani. Inkább reményt óhajt kapni a kényelmes és gyors megoldásról, az állam gondoskodásáról. Arról, hogy a hibát hibára halmozó, gyarló kormányzat elkergetésével egyszerre jobb lesz... Am illúziók keltésével bizonyítottan lehet választásokat nyerni, de aztán annál bajosabb kormányozni. Az állandó túlzások a szélesebb választóközönség előtt gyorsan felfalják politikusaink hitelességét, és ezen keresztül cselekvőképességüket... Pozitív mondanivaló hiányában mindinkább a rémisztőre festett ellenségkép megrajzolásával lehetséges a legbiztosabban elhitetni, hogy a saját tábor kormányzása minden nyilvánvaló tökéletlensége ellenére kívánatosabb, mint az ellenoldal megrögzött elvetemültsége. A módszeresen ördöginek gondolt vetélytárs megállítása így már olyannyira közérdeknek tetszhet, amelyért szinte bármit meg kell és lehet tenni. A hideg polgárháborúban egymással szembenálló két tábort alapvetően nem értékeik különbözősége állítja szembe, azok bizony sokban hasonlóak, hanem a kultúrájuk eltérései, a magyar történelem elmúlt évszázadáinak végletes megítélésbeli különbözőségei mozgatják. A korai tömegdemokráciák csaknem minden betegsége előjött hazánkban. A háborús észjárás örvénye mélyre húzta a 89-ben helyreállított parlamentarizmust. Ha a külvilág is ezt

bátorítaná, már alighanem vége lenne az új demokráciának, és elkezdődött volna valamilyen keleties rendteremtés. A magyar állam egyre tehetetlenebb...” – diagnosztizálta az előadó.

Ki és mi a felelős? Az elemző válasza: „A hetvenes évek közepe óta ismételten túlköltenek az államháztartás... A joggal, intézményekkel szemben bizalmatlan közvélemény a »jó vezetőhöz« menekül. Am közéletünk vezérei általában fél lábon álló istenek, karizmájuk csak politikai táboruk határig terjed... Társadalmunk utolsó tíz éves teljesítményhiányához jócskán hozzáette a maga részét a hazai politika. Közéleti nyilvánosságunk kiáltóan alkalmatlan arra, hogy a közvélemény szélesebb része megérthesse a valóságos bajokat. Pártjaink meg se nagyon próbálnak kitörni a hazugságcsapdából. Nem bíznak választóik belátásában, inkább módszeresen kerülnek az alapkérdések szóba hozatalát. Ha ezt nem tehetik, akkor vádaskodnak és hazudnak végeérhetetlenül...”

Ennyi baj együttállása mellett mit lehetne mégis tenni? Először meg kell találni a végre előre vivő új magyar modellt: nincs egyetlen minta, amelynek egyszerű másolásával megtalálhatnánk a megoldást... A politika nem rendelheti el felülről az értékvilág változását. A felülről való hittérítés inkább csak árthat. Példamutatásra, a közhatalom gyakorlásának kiszámíthatóságára, a bizalom folyamatos felépítésére volna szükség. Nehéz évek vannak előttünk, de egyre többen tudják, így nem mehet tovább” – fejezte be előadását Tölgyessy.

A fiatalabb tudós nemzedékhez tartozó első korreferens, *Pogátsa Zoltán* közgazdász, szociológus azt vetette ellen, hogy szociológiailag elégtelenül ismerjük a magyar társadalmat. Nem derült ki azonban, hogy mire alapozza ezt a hiányérzetét. A magyar értelmiség „nagy öregje”, *Hankiss Elemér* szociológus (aki 1987-ben Einsiedelnben a 29. Magyar Pax Romana Kongresszuson érvekkel alátámasztva előre megmondta egy rendszerváltozás eljöttét) itt összefoglalhatatlan, széleskörű társadalom-, szellem-, sőt tudománytörténeti áttekintésében azt hangsúlyozta, hogy a megosztottság szinte örök és gyakran nagyon is teremtő jelenség. Joggal kifogásolta a megújult modern katolikus és protestáns teológia hatásának elsőkélyesedését hazánkban is külföldön is. Utolsó mondatai arról szóltak, hogy a magyar értelmiség még nem fogta fel a kvantumfizika által megújított világnézőpontot.

A vacsora után *Kányádi Sándor* költővel és a Kalácsa Együttessel töltöttük az estét.

Szombaton elsőként *Kopp Mária* orvos, pszichológus, egyetemi tanár a kérdés legkiválóbb szakértőjeként ismertette a

mentálhigiéniai helyzetet a mai Magyarországon. Kiindult a lelki (mentális) egészség legújabb meghatározásából (WHO, Egészségügyi Világszervezet, 2010), miszerint a lelki (mentális) egészség a jól-lét állapota, melyben a személy megvalósítja képességeit, meg tud küzdeni az élet átlagos stresszeivel, produktívan és eredményesen képes dolgozni és hozzájárulni a közösség működéséhez. Hangsúlyozta, hogy a társadalmi fejlődés központjában a harmonikus, hosszú távú tervezésre, valódi kapcsolatokra képes emberi személyiség, tehát a pozitív életminőség kibontakoztatása, a lelki egészség kellene, hogy álljon. A főelőadó a nemzetközi kutatásokkal párhuzamosan végzett, a teljes magyar népességre kiterjedő hazai kutatások (Hungarostudy 1988, 1995, 2002 és HEP 2005) szociológiai, pszichológiai, egészséggel kapcsolatos életminőségének *interdiszciplináris*, egységes modellbe foglalt vizsgálatát taglalta régiók (megyék, kistérségek) és társadalmi rétegek (gazdasági aktivitás, ágazat, munka jellege) szerint, majd az életminőséget meghatározó társadalmi, pszichológiai és életmódtényezőket mutatta be. A hazai kutatási adatokat a nemzetközi kutatások elméleti keretében elemezte. Ismertette a lelki egészség zavarainak típusait, azok ismert okait és a lehetséges védő tényezőket. Bemutatta a hazai és külföldi, a mentális egészséget segítő akcióprogramokat, a megelőzés, valamint a közösségi segítségnyújtás országosan és helyileg kidolgozott módozatait. Evolucionista szempontból úgy is mondhatnánk, hogy a kiegyensúlyozott, a közösségi és az élet értelmét látó, valamint spirituálisan fogékony embertípus evolúciós előnyeit szemléltette, ami tapasztalatilag akkor is igaz lehet, ha túl szépen hangzik.

Ehhez a főtémához is két korreferens szólt hozzá. *Topolánszky Ákos*, szociálpolitikus, ev. teológus és drogterapeuta „Egy összerendezett szenvedélyügyi (addikciós) szakpolitika kialakításának szükségessége és esélyei” címmel fejtette ki meglátásait. Szerinte „a magyarországi egészségállapotok negatív mutatói mögött széles oki összefüggésrendszer húzódik meg, amely sok áttéten keresztül hat, jelentős szakmai és üzleti érdeket érint, másrészt megváltoztatása erős politikai akaratot, forrásokat és egységes szemléleti keretet igényelne. A szenvedélybetegségek esetében az egészség jelenlegi legnagyobb azonosítható és legközvetlenebbül ható problémájáról van szó a legkeményebb objektíven igazolható indikátorok tükrében (halálozás, betegség, egészségkockázat, társadalmi károk), amire azonban nem létezik (szak)politikai válasz. Magyarországon a legális és illegális szerek fogyasztása az elkerülhető halálozás több mint 8/10-ét, az összhálaózás több mint egyharmadát adja! Évente több mint 35 ezer ember hal meg szenvedély következtében kialakult betegségében úgy, hogy semmi vagy nagyon kevés támo-

gatást és esélyt kapott sorsának, életminőségének javítására. Magyarországon az alkoholfogyasztás *mértéke és mintázata* is a legrosszabb szerkezetű az egész EU-ban. A következményes és kriminológiai összefüggések is óriásiak. 21 ezer ember hal meg (hosszú és rendkívül drága betegségtörténet folyamán) dohányzás következtében évente, miközben a szervezett, elérhető és professzionális programok gyakorlatilag teljes hiányáról adhatunk számot a dohányzásra való rászokás megelőzésére, illetve a leszokni szándékozók támogatása vonatkozásában. Az illegális kábítószer-használók, problémás használók és függők száma a legális megfelelőikhez képest nagyságrendileg kisebb, de ugyanazt a fel nem ismert problémakört terheli tovább, és veszélyezteti a társadalmi integrációt. A viselkedéses addikciók (étkezés-, szex-, vallási, játék-, bevásárlási, internet- stb. függőségek) nagyságrendjét, egyéni és társadalmi kárait megbecsülni szinte lehetetlen, viszont folyamatosan és bővítetten termelődnek újjá.

A WHO európai térségre kialakított matematikai modellje szerint az addikciós problémák az éves GDP 4–6 %-át teszik ki, amely hazánkra vonatkoztatottan évente 1600–2400 milliárd forint. Ennek töredéke is egyensúlyba lenne képes hozni a krízisgazdaságot. A magyar politikai elit nagy mulasztása, hogy felelős és egységes szakpolitikát nem hozott létre és nem valósított meg. Viszonylag kis közköltőség mellett nagy társadalmi hasznot, ezen kívül pedig élet-, életév-, életminőség-nyereséget lehetne elérni viszonylag rövid távon. Reális, csupán 10%-os eredményesség mellett 3–4 ezer ember éves szintű halálzásának elkerülése, jelentős minőségi életév-növekedés, kb. 100 ezer érintett család életminőségének növekedése, 200–240 milliárd forint társadalmi költség-, és kb. 30–40 milliárd Ft költségvetési forrásnyereség valósulhatna meg. Ez azonban nem történhet meg sem egyéni, sem döntéshozói szinten történetileg kialakult téveszméink feladása nélkül.” Az előadó dicsérte a törvényhozásban újonnan megjelent törekvést a legkárosabb szenvedélybetegség, a dohányzás visszaszorítására, ugyanakkor élesen bírálta a pálinkafőzés megkönnyítését, amely a kártékonytságban második szenvedélybetegséget, az alkoholizmust mozdítja elő.

A második korreferens, *Csepeli György* szociálpszichológus *Németh Lászlónak* az 1942. és 1943. évi szárszói találkozón kifejtett gondolatait ismertette, aláhúzva azok időszerűségét.

Vasárnap *Terenyi Zoltán* pszichiáter és csoportterapeuta vezetésével ún. akváriumban értékeltük ki és összegeztük a konferenciát, megkoronázva az addig szakszerűen folyt kiscsoportos megbeszéléseket. Többek között e sorok írója sajnálkozását fejezte ki, hogy a szegénység sajnos időszerű

problémáját nem beszéltük meg, pedig a jézusi igehirdetés mindenekelőtt a szegényekhez és elesettekhez szólt. A Magyar Püspöki Kar 1996. évi „Igazságosabb és testvériesebb világot!” c. körlevelében, amelynek előkészítésében a Magyar Pax Romana több szakembere is részt vett, határozottan elköteleződött a szegények mellett (19–26. l.). Ennek a szellemében a jelen lévő főpásztorokhoz és a találkozó résztvevőikhez azt a kérést intézte, hogy emeljék fel a szavukat az antiszociális (egykulcsos, ingatlan- és luxusadót nem kivető) magyar adórendszerrel szemben, amely a gazdagokat még gazdagabbá, a szegényeket még szegényebbé teszi (ami sajnos a többgyermekes családokra is áll).

A záró istentiszteletet Gáncs Péter ev. elnökpüspök és Beer Miklós rk. váci megyéspüspök tartotta. Ez és a nyitó istentisztelet igeszolgálat volt, a reggeli áhítatokhoz hasonló, kitűnő prédikációkkal, ezek azonban mégsem tudták kielégíteni az asztalközösség iránti vágyunkat, amely az előző Magyar Ökumenikus Találkozón már részben teljesülhetett.

Talán a megváltozott társadalmi és kulturális-kommunikációs helyzet, talán a konferenciaház magas árai következtében voltunk kevesebben, mint előző találkozóinkon. Fel kell még derítenünk, hogy mi magyarázza a helyi egyházi közösségek viszonylagos érdektelenségét és a szerény média-visszhangot. Ennek ellenére a 6. Magyar Ökumenikus Találkozó testvéri szellemével (*caritate non ficta*, 2Kor 6,6), nagy intellektuális élményt nyújtó előadásaival és hozzászólásaival, fegyelmezett vitakultúrájával biztató és reménykeltő ökumenikus találkozásnak bizonyult.

A 2012 elejére Horányi Özséb szerkesztésében várható gyűjteményes kötet alapján majd ki-ki mérlegre teheti a résztvevők számára nagy lelki és szellemi élményt nyújtó találkozó nyomtatott dokumentumát.

SZÁRSZÓI NYILATKOZAT

Minden jó szándékú ember figyelmét szeretnénk ma arra irányítani Magyarország határain belül és kívül, hogy az ország hasonlóan határhelyzetben van most is, a 21. század elején, mint volt 1942-ben és 1943-ban, amikor az akkori magyar értelmiség színe-java gondolkozott itt, a balatonszárszói református ifjúsági táborban a magyar társadalom jövőjéről. Bennünket, az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem és a Magyar Pax Romana tagjait, keresztény értelmiségieket, akik húsvét hetében tartottuk 6. ökumenikus találkozóinkat, nem csak elkötelezettségünk, de itt eleink is arra készítetnek, hogy felemeljük szavunkat. Mi is a magunk és gyermekeink jövőjére kívánunk tekin-

teni. A magyar társadalom jelenéről és közelmúltjáról szóló elemzések számunkra azt jelentik: *ideje van a cselekvésnek*. Nem a panaszkodásnak, nem a pusztá tiltakozásnak, hanem a munkának van itt az ideje. A magyar társadalom szétesettsége, a társadalom legkülönfélébb csoportjainak egymás ellen feszülése immáron a továbblépés, a felemelkedés legfőbb akadályává vált. És semmi reményünk, hogy ez spontán módon megoldódik. Az együttes cselekvésnek, a kollektív erőfeszítésnek pedig ugyanaz a megosztottság az akadálya: *az egész közép-kelet európai térségben tapasztalható értékvesztés*. Ezen kell változtatnunk. Ezért mindent meg kell tennünk egy olyan magatartás társadalmi méretű elterjesztéséért, amely a Másik meghallgatásával, törekvéseinek komolyan vételével, őszinte és egyetértésre törf megvitatásával kezdődik és ennek állhatatos, soha nem lankadó akarásával folytatódik (például az évszázadokon át elhallgatott, fel nem dolgozott problémák feltárásával). És ez a folyamat nem szakadhat meg. Erről a megtorpanásokkal szaggatott útról letérni: hűtlenség. Pontosabban: letérnem róla hűtlenség, mert magunkon kell kezdenünk, sőt, *magamon kell kezdenem*, nem pedig másoknak adott tanácsokkal. Mindannyiunknak személyesen és közösségeinkkel együtt kell részt vennünk ebben. Támponokat, természetesen, találhatunk ehhez a törekvéshez, nevezhetjük szolidaritásnak is, de most az ökumené eszméjére és gyakorlatára hívjuk fel mindannyiunk figyelmét. Erre a keresztény törekvésre, amely azt célozza, hogy a különböző keresztény egyházak és felekezetek törekedjenek az egységre. Ami sokfélét jelenthet, a közös cselekvéstől az együttműködésen át a szervezeti egysülésig, számtalan közbülső állomással. Az ökumené több mint száz éves tapasztalata, a benne megmutakozó igyekezet és a vele kapcsolatban feltárható kudarcok mind-mind segítenek mindannyiunknak a magyar társadalom szétszakitottságainak leküzdésében. Egyszerűen azzal, hogy *min-tát mutat fel*, segít elkerülni utóbb nyilvánvalónak mutatkozó zsákutcákat. Meggyőződésünk, hogy Magyarországon éppen erre van most szükségünk: a sokféleségben is megnyilvánuló egységre. Ezért újra össze kell hívni egy *nemzeti kerekasztalt* dolgaink megbeszélésére. Erre hívunk fel!

Ifj. Bibó István, Varga Pál
az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem és
Horányi Özséb a Magyar Pax Romana nevében